בס"ד, שב"ק פרשת "ואתחנן" - "נחמו" תש"פ

גליון מס'
50

דעמירן בעלמא

על פרשת השבוע מאת עמירן דביר

מתוך הטור השבועי ל'כיכר השבת'

לעילוי נשמת
אמי מורתי חוה בת יוסף ע"ה
סבי היקר ר' יוסף בן יצחק ז"ל
סבי היקר ר' נתן בן אריה לייב ז"ל
סבתי היקרה נינה נעמי בת נחום ע"ה

ולעילוי נשמת
הגב' צביה בת אריה ע"ה
הגב' רבקה פעסל בת יצחק יעקב ע"ה

פרשת ואתחנן

על תחינתו של משה ומה היתה טענתו, על מספר התפילות שהתפלל,
על הקשר לט"ו באב ועל סיפור מפגש מיוחד בין ירמיהו הנביא לנבוכדנאצר כשהיו נערים.

א

"וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר".

(דברים ג, כג)

משה מתחנן לקב"ה שיכניס אותו לארץ ישראל ורש"י הקדוש מסביר שלשון "חינון" היא מתנת חינם.

מרוב ענוותנותו, לא ביקש משה להכנס לישראל בגלל זכויותיו, אלא ביקש זאת כמתנת חינם שאינה קשורה לזכויות, שכך היא דרכם של צדיקים.

מהיכן ידע משה מידה זו? מהקב"ה עצמו שלמדו לאחר חטא העגל, שפעמים הוא מחליט לרחם אף על מי שאינו ראוי, ונותן לו זאת במתנת חינם, כמו שנאמר "וחנותי את אשר אחון", כאשר אחליט לחון מישהו לפנים משורת הדין, אעשה זאת במתנת חינם.

זה בדיוק מה שמבקש כעת משה מהקב"ה, להכנס לארץ ישראל במתנת חינם.

ב

האברבנאל והמלבי"ם מסבירים אחרת מרש"י. משה פונה לקב"ה וטוען, הרי אתה אמרת לי "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ" (במדבר כ' יב).

לא נאמר "לא תבואו אל הארץ" שאז היה במשמע שאסור לנו לבוא, אלא "לא תביאו" נאמר, שמשמעותו שאסור לנו להנהיג את עם ישראל בארץ ישראל, ועכשיו, אחרי שכבר מיניתי את יהושע למנהיג, אולי אוכל להכנס כאחד מן העם ולא כמנהיג.

אבל הקב"ה מסרב למשה, ודורש ממנו לחדול ולהתפלל. "ויתעבר בי ה' למענכם ולא שמע אלי..", זוהי אחת מרבות מהתוכחות שמוכיח משה את עם ישראל.

אתם האשמים שלא אזכה להכנס לארץ. בגלל תלונותיכם וריבכם על אודות המים, זה מה שגרם לי להכות את הסלע במקום לדבר אליו, ככתוב בתהילים (קו, לב) "ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם".

ג

"וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר".

(דברים ג, כג)

על איזו עת מדובר? המפרשים מסבירים שהיה זה בט"ו באב כשהתחיל משה להתחנן ולהתפלל חמש מאות וחמש עשרה תפילות.

מה הביא את משה להתחיל להתפלל דווקא בט"ו באב, ומדוע דווקא חמש מאות וחמש עשרה תפילות?

כתוב שכשהגיע ט' באב בתקופת המדבר, היו חופרים בני ישראל קברים לעצמם ונכנסים לשם, וכל שנה היו מתים חמישה עשר אלף מבני ישראל.

הנותרים היו נוהגים כך גם בשנה שלאחר מכן, וכך כל שנה עד שנכנסו לארץ, כהבטחתו של הקב"ה שכל דור המדבר ימותו ולא יזכו להכנס לארץ ישראל.

בשנה האחרונה לפני כניסתם לארץ ישראל נשארו חמישה עשר אלף איש מהדור הקודם שעליו נגזר למות.

כבכל שנה כשהגיע ט' באב, כרו לעצמם קבר ונכנסו לתוכו.

למחרת כשהופתעו לראות שהם עדיין בחיים, חשבו שטעו בתאריך ועדיין לא הגיע ט' באב, נכנסו שנית לקברים.

למחרת שוב הופתעו לראות שהם בחיים, ובאותו לילה שוב נכנסו, וכן הלאה עד שהגיע ט"ו באב.

כשראו עם ישראל שהירח מלא, הבינו שט' באב כבר עבר ומחל להם הקב"ה על חטאם לפנים משורת הדין.

זהו אחד הסיבות שחוגגים את ט"ו באב כיום שמח וחשוב במיוחד, וכמובן שישנם עוד סיבות רבות.

כשראה משה שהחמישה עשר אלף אחרונים לא מתו בזכות התפילות שלהם, ניסה גם הוא להתפלל כדי להכנס לארץ.

אם כן, תפילתו הראשונה בעניין זה היתה בט"ו באב.

ד

חז"ל עושים חשבון שמט"ו באב ועד ז' באדר יום פטירתו, התפלל משה בדיוק חמש מאות וחמש עשרה תפילות, וכך הוא החשבון.

אם ניקח את מספר החודשים מט"ו באב ועד ז' אדר, שבעה חודשים, שארבעה מהם מלאים וארבעה חסרים. יוצא מאתיים ימים, כפול שלוש תפילות יוצא שש מאות תפילות.

נחסיר מזה עשרים ושמונה שבתות שבהם אסור להתפלל לצורך היחיד אלא רק לצורכם של רבים, ואם כן משה לא יכל להתפלל על עצמו בתפילות של שבת, יוצא שצריך להחסיר שמונים וארבע תפילות מתוך השש מאות.

אחרי שנחסיר עוד תפילה אחת של ערבית של ט"ו באב, ככתוב שהדיבור לא היה מתייחד עם משה בלילה אלא ביום, אם כן נשארנו בדיוק בחמש מאות וחמש עשרה תפילות.

כמו שנאמר, אמר לו הקב"ה שיפסיק מייד להתפלל, לקבל את הגזירה, לעלות על ההר, משם יראה את כל ארץ ישראל, ושם ימות מיתת נשיקה, מיתה השמורה לצדיקים.

ה

שמעתי מהדרשן הרב ברוך רוזנבלום סיפור נפלא ביותר.

כתוב במדרש, שכשהיה ירמיהו הנביא נער, היה מטייל יחד עם נבוכדנאצר שהיה באותם ימים עני ונבזה.

אמר נבוכדנאצר לירמיהו, מי יתן והייתי מלך על כל העולם כולו.

כשאהיה מלך על כל העולם, אבוא על ירושלים, אשרוף אותה ואהרוג את כל יושביה.

לאחר מכן אשרוף גם את בית המקדש, ומי שישאר חי אוליך אותו בשבי.

ראה ירמיהו הנביא ברוח קודשו שהשעה של נבוכדנאצר משחקת לו, וכידוע ירמיהו היה מקודש לנביאות כבר מלידתו ככתוב "מרחם אמך הקדשתיך".

כשהבין ירמיהו שהחלום של נבוכדנאצר אכן עומד להתגשם, ביקש ממנו שיתן לו את ירושלים, אך נבוכדנאצר סירב.

ביקש ממנו תן לי את בית המקדש, אמר לו לא.

אמר לו תן לי תינוקות של בית רבן, אמר לו לא.

אמר לו ירמיהו, נבוכדנאצר, מה תיתן לי?

אמר לו ביום שאשרוף את בית המקדש, מה שתצליח להציל מהצהריים, הרי הוא שלך.

כתוב במדרש שבאותו יום שנשרף בית המקדש, היה ירמיהו בענתות, הקב"ה שלח אותו לקנות את השדה של חנמאל דודו.

כשחזר לירושלים היא כבר נשרפה ולא הצליח להציל כלום, על זה קונן ירמיהו "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צלילי ערב".

שואל הספר "המור שבתורה", איך יכול להיות שנער עני ונבזה חולם על כאלו דברים, למלוך על כל העולם, לשרוף את ירושלים, להרוג את תושביה ולשרוף את בית המקדש, הזהו חלום הגיוני לנער?? מה פתאום שבחור צעיר יחלום כל כך בגדול?

ר' חיים ויטל מביא פסוק שמוזכר פעמיים בספר "ירמיהו": "אנוכי נתתי את כל הארצות האלה בידי מלך בבל עבדי". לכאורה תמוה הדבר שהקב"ה קורא לנבוכדנאצר "עבדי"?

הרי כינוי חשוב זה נאמר על אברהם אבינו, משה רבנו, כלב, דוד המלך, איוב, יעקב, והמשיח שיבוא בקרוב.

איך יכול להיות שהקב"ה משווה את נבוכדנאצר לצדיקים הללו, וקורא לו "עבדי"?

עונה ר' חיים ויטל, כתוב במלאכי א' (פרק י' פסוק י"ג): "והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה".

שואל המדרש מה הפירוש "כל חפצה"?

המדרש מסביר שמלכת שבא ביקשה משלמה המלך שיתחתן איתה. שלמה המלך סירב בטענה שהיא גויה, בעקבות זה מלכת שבא החליטה להתגייר בשבילו.

מחתונה זו נולדה בת, ולבת זו נולד נבוכדנאצר. אם כן יוצא שנבוכדנאצר הוא נכד של שלמה ומלכת שבא.

(לאחר שנולדה הבת, חזרה מלכת שבא לגיותה וחזרה למקומה).

על זה אומר השל"ה הקדוש במסכת תענית, שכמו שנאמר אצל דוד "הנני מקים לך רעה מתוך ביתך".

מי זה היה? אבשלום שבגד בדוד אביו, כך קרה אצל שלמה המלך שקמה לו רעה מתוך ביתו, הוא נבוכדנאצר.

אומר ה"בן יהוידע" שעל זה נאמר "מהרסייך ומחריבייך ממך יצאו", שלמה המלך בנה את בית המקדש, ונכדו שרף את בית המקדש.

לפי זה מתרץ הספר "המאור שבתורה" שעכשיו מובן החלום של נבוכדנאצר, הנער העני והנבזה.

לנבוכדנאצר יש גנים של מלכות, הוא נכדם של שלמה המלך ומלכת שבא, ונער כזה שדם מלכותי זורם בעורקיו, אכן הגיוני שיחלום להיות מלך של כל העולם.

עכשיו נשאר להסביר עוד נקודה מעניינת, מה פתאום מסתובב ירמיהו הנביא עם נבוכדנצאר, מה הקשר בינהם?

החיד"א אומר דבר נפלא, שנשמתו של שלמה המלך התגלגלה בירמיהו הנביא, יוצא שירמיהו ונבוכדמאצר הם בעצם שלמה המלך ונכדו, וזאת הסיבה שקישרה אותם חזק וגרמה להם להתחברות טבעית.

שבת שלום וסופ"ש מקסים ורגוע לכולם,

עמירן דביר (הלוי)

עימוד: משה רוזנצוייג